

IN MEMORIAM

NIKOLA KOVAČ
(1936-2007)

Da ćemo umrijeti – i da to može biti u bilo kom trenutku – to dobro znamo. Pa ipak ima smrti koje nas iznenade, pa se, zatečeni, pitamo: “Je li moguće?” Nekoga smo takoreći još juče vidjeli, vedrog, nasmijanog, punog i planova i energije; a, eto, danas više nije s nama, s ove naše strane. Još smo više zatečeni, i utoliko više potreseni, kad je riječ o čovjeku takvog životnog angažmana, i intelektualnog i društvenog, kakav je (kakav je bio) Nikola Kovač, koji kroz život nije išao, nije htio da ide, gledajući svoja posla, kao da ga se ništa drugo ne tiče, kao da nikom i ničem ništa dužni nismo. Nikolina nagla i neočekivana smrt nas je najviše zato i iznenadila i pogodila što smo ga znali kao agilnog pregaoca, koji je sav *ovdje*, sav u *ovom* životu. Uistinu, on je, vjerovatno već po naravi, bio izuzetno agilna ličnost, spreman u svako vrijeme i svugdje da se odlučno i energično angažira, i ne samo na univerzitetu, na kojem je proveo sav radni vijek, već i šire, u kulturnom i društvenom životu, pa i onda kad je to bilo najteže, ali i najpotrebnije, kao onda kad je prihvatio – kad se poduhvatio – da bude ministar za obrazovanje i kulturu u prvoj ratnoj vladi, a zatim i prvi ambasador Bosne i Hercegovine u Francuskoj.

Rodio se, prije 71 godine, u Dubrovniku, kako piše u njegovoj biografiji. Ustvari, bio je Trebinjac. I kao pravi Hercegovac cio je život bio prisno vezan za zavičaj, tamo dolje, na jugu. Međutim, kad je, tamo dolje, kao i drugdje oko nas, zaigralo vještičje kolo mržnje i zla, on se s bolom i gorčinom pobunio, i odupro, hrabro i odlučno, ne protiv zavičaja, već protiv zlokobne i zlotvorne ideje koja je svojom mračnošću bacila tamnu sjenu na njegov sunčani zavičaj. (Onda kada se tamo dolje opet ukazalo svjetlo Nikola je opet počeo tamo odlaziti i na očevini nalaziti mir.) A kao i mnogi drugi Hercegovci koji su jednom prešli Ivan, i on je za cio život ostao u Sarajevu, postavši Sarajlija, i to jedan od onih koji su ovom

gradu darovali nešto od svog duha, prije svega kozmopolitsku širinu, intelektualnu otvorenost i kreativnu snagu.

Na Filozofskom fakultetu u Sarajevu završio je studij romanistike i izgradio izvanredno uspješnu karijeru profesora francuske književnosti, postavši jednim od najuglednijih romanista na slavonskom Jugu, što su mu čestim pozivima na gostovanje priznavali i francuski univerziteti, pa najzad, visokim odlikovanjem, i francuska vlada. U poslu profesora francuske književnosti doživio je i mirovinu. (Ali ne i da u njoj dugo uživa!)

Međutim, već na početku svoje znanstvene karijere on je svoj talent i svoju intelektualnu radoznalost upravio, osim u vode romanistike, još u tri pravca, što je njegovom znanstvenom profilu i dalo tako osoben karakter.

Naime, već u svojoj prvoj knjizi (*Slika predmeta i predmet slike*) on je sferu književnosti, prvu svoju interesnu sferu, povezao sa slikarstvom i estetikom slike, i to će do kraja života ostati njegova druga glavna preokupacija. Njegova velika mapa *Slikarstvo u Bosni i Hercegovini 1945-1990*, u kojoj je dao sintetičke portrete naših slikara, od Mice Todorović do Edina Numankadića, afirmirala ga je kao vodećeg našeg stručnjaka u oblasti likovne umjetnosti. A iako vezan po obrazovanju za francusku književnost, on je od početka s velikim interesovanjem pratio i lucidno kritički komentirao i pojave u našoj književnosti, objavivši čitav niz studija, eseja i kritika o bosanskohercegovačkim piscima, između ostalog i značajnu, veliku studiju o Ćamilu Sijariću. Ali ono što je njegovom znanstvenom profilu dalo najosobeniiji karakter i što ga je definiralo kao ličnost bila je njegova intelektualna angažiranost, kako u onome što je i o čemu je pisao tako još više u onome što je radio.

Nikola Kovač, kome je nesumnjiv uzor bio Andre Malro, bio je *intelektualac* u francuskom značenju tog pojma, tj. čovjek od duha koji se, suočen s izazovima svijeta, istorije, politike, *angažira* (i sama ta riječ je francuska). To u najvećoj mjeri pokazuju već i njegove – vjerovatno najznačajnije – knjige *Upitna misao*, pa *Roman, istorija, politika*, te najzad *Politički roman* (na našem i na francuskom jeziku). Ali to posebno dokazuju oni brojni članci koje je tokom rata objavljivao u Francuskoj, objašnjavajući i obrazlažući tzv. krizu na Balkanu, a naročito iskušenja otpora u opsjednutom Sarajevu.

Njegova elokventna izlaganja na naučnim i političkim tribinama u Parizu, Lilu, Monpeljeu, Orleanu, Bordou, Tuluzu, Renu, Remsu, Nici, Ženevi, Madridu i drugdje predstavljala su strastven i intelektualno uvjerljiv pledoaje za Bosnu u vrijeme kad je to njoj bilo najpotrebnije.

A tu crtu svog intelekta i svoje naravi Nikola Kovač je s podjednakom energijom ispoljavao i poslije rata, sve do pred smrt, ustvari, pa se zbog toga još ne može ni procijeniti praznina koja je nastala njegovom smrću: u Akademiji nauka i umjetnosti BiH, na Sarajevskom univerzitetu, čiji je prorektor donedavno bio, na Filozofskom fakultetu, gdje je još bio i mogao biti angažiran kao vrstan stručnjak i sjajan predavač na postdiplomskom studiju, u PEN Centru BiH, u Ligi humanista, u Srpskom kulturnom društvu "Prosvjeta", kojem je predsjedavao, u Srpskom građanskom vijeću, u Paneuropskoj uniji BiH, čiji je bio dopredsjednik.

Ima ljudi koji, nekako, umru na vrijeme. Nikola to nije učinio. Praznina koju je za sobom ostavio prevelika je ne samoj njegovoj supruzi Ljubici i njegovom sinu Pavlu nego i ovoj sredini, kojoj je također nesebično mnogo dao. Zbog toga mu, žalosni već kako treba, moramo reći: VELIKO HVALA!

Zdenko Lešić